

Rosłoń, Andrzej

Materiały do biografii Mordechaja Wajsberga - mało znanego obywatela Łomży

"Studia Łomżyńskie", 12, 2001, s. [125]-127

Zdigitalizowano w ramach projektu pn. Budowa platformy "Podlaskie Czasopisma Regionalne", dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki” Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (umowa SONB/SP/465121/2020).

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Udostępniono do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Materiały do biografii Mordechaja Wajsberga - mało znanego obywatela Łomży

Ziemia Łomżyńska była miejscem urodzin i pracy wielu wybitnych umysłów. Gloger, Waga, Lutostawscy, Winiarski... tych znają wszyscy. Okazuje się jednak, że wielu jej obywateli zostało zapomnianych. Do tej grupy należy logik i matematyk Mordechaj Wajsberg.

Przeglądowi dorobku naukowego Wajsberga została poświęcona XIX konferencja Historii Logiki.

Konferencję, która odbyła się w kwietniu 1973 r. przygotował Wydział Logiki Uniwersytetu Jagiellońskiego i Sekcja Logiki Polskiej Akademii Nauk.

Dr Mordechaj Wajsberg jest jednym z najwybitniejszych przedstawicieli polskiej szkoły logiki matematycznej. Jego prace na temat rachunku zdań zawierają szereg znaczących wyników, które wywarły wpływ na rozwój logiki.

Wajsberg był pionierem w aksjomatyzacji logiki Łukasiewicza i wielu logik wielowartościowych.

Stworzył kryterium aksjomatyzacji dla szerokiej grupy wielowartościowych logik skończonych, w tym logiki Łukasiewicza, logik średnich i innych. Ponadto był pierwszym, który przedstawił odpowiednią semantyczną charakterystykę systemu S5 Lewisa i podjął podobne badania algebraicznej semantyki logiki moralnej.

Wajsberg stworzył oryginalną syntetyczną metodę rozłącznej aksjomatyzacji rachunku zdań i jako pierwszy udowodnił teorię rozdzielnej aksjomatyzacji logiki intuicyjnej.

Mordechaj Wajsberg urodził się 10 maja 1902 r. w Łomży. W latach 1909-1912 uczęszczał tu do szkoły podstawowej, następnie rozpoczął naukę w szkole średniej. Po dwóch latach przerwał naukę ze względu na wybuch I wojny światowej. W 1920 r. został powołany do wojska. Po zakończeniu służby rozpoczął naukę w Gimnazjum im. Goldlusta w Łomży, które ukończył w czerwcu 1923 r.

W październiku tegoż roku został studentem matematyki na Wydziale Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego gdzie specjalizował się w logice matematycznej pod kierunkiem prof. Jana Łukasiewicza. Uczęszczał również na wykłady logiki prowadzone przez profesorów Stanisława Leśniewskiego i Tadeusza Kotarbińskiego.

Na drugim roku studiów napisał dwa sprawozdania dla Sekcji Filozofii Matematyki pt. „Teoria funkcji pozornych zmiennych B. Russella” oraz „Niezmienne przekształceń logistycznych”.

Na trzecim roku osiągnął znaczące wyniki naukowe. Przedstawił kilka nowych systemów aksjomatycznych do implikacyjnych rachunków zdań jak również równoważnych rachunków zdań, m.in. aksjomatu pojedynczej implikacji zbudowanego z 25 symboli i dwóch pojedynczych aksjomatów zbudowanych z 15 symboli każdy. Jak udowodnił potem prof. Łukasiewicz najkrótszy aksjomat pojedynczej implikacji ma 13 symboli, a najkrótszy pojedynczy równoważnik 11 symboli.

Na czwartym roku studiów Wajsberg sformułował pojedynczy aksjomat dla Funkcji Sheffera, który w przeciwieństwie do aksjomatu Nicoda, był usystematyzowanym wzorem.

Wszystkie te wyniki M. Wajsberg zamieścił w swojej pracy magisterskiej zatytułowanej „Wstęp do badań logiki matematycznej” napisanej pod kierunkiem naukowym prof. Łukasiewicza i obronnej 2 października 1928 r.

W 1927 r. Wajsberg nawiązał kontakt z C.I. Lewisem. W swojej korespondencji:

- wykazał, że zgodnie z dowodami Lewisa i W.T. Parrysa żaden z systemów Lewisa nie jest równoważony z klasycznymi rachunkami zdań,
- nakreślił i stosował semantyczną charakterystykę systemu S5 Lewisa,
- udowodnił, że jeśli x jest klasyczną tautologią, to $NMNx$ jest twierdzeniem systemu S1 Lewisa.

Od sierpnia 1929 do września 1930 Wajsberg służył znowu w armii w Ośrodku Szkolenia Korpusu Kadetów, a następnie w 4 Pułku Tatrzańskich Strzelców Górskich.

We wrześniu 1930 został zakwalifikowany na studia doktoranckie na Uniwersytecie Warszawskim. Promotorem jego rozprawy doktorskiej pt. „Aksjomatyzacja trójwartościowego rachunku zdań” był również prof. J. Łukasiewicz. Tytuł doktora otrzymał 29 maja 1931.

W 1932 r. Wajsberg przebywał w Warszawie. W tym czasie zajął się aktywnie pracą naukową. W lutym i marcu podczas sesji naukowej zorganizowanej przez Wydział Logiki Warszawskiego Towarzystwa Filozoficznego zaprezentował dwa materiały: „Z badań nad teorią dedukcji” oraz „Aksjomatyzacja rachunku zdań”.

Przygotował również do publikacji prace: „Über Axiomensysteme des Aussgenkalkulus” oraz „Ein Neues Axiom des Aussagenkalkuls in der Symbolik von Sheffer”.

Z Warszawy Wajsberg wyjechał do Kowla na Wołyniu, gdzie pozostał do końca 1933 r. pracując jako nauczyciel. W tym okresie napisał prace:

- „Untersuchungen uber den Funktionenkalkul fur endliche Individuenbereiche”
- „Ein erweiterte Klassenkalkul”
- „Beitrag zur Metamathematik”

Z Kowla przeniósł się do Łomży, gdzie dalej pracował jako nauczyciel oraz gdzie powstały:

- „Beitrage zum Metaaussagenkalkul I”
- „„,Untersuchungen über Unabhängigkeitsbeweise nach Matrizenmethode”
- „,Untersuchungen über den Aussaagenkalkul von A. Heyting”
- „,Metalogische Beitrage”
- „,Metalogische Beitrage II”

Miejscem publikacji dorobku dr Wajsberga w kraju były „Wiadomości Matematyczne”. Liczne prace drukowano za granicą w językach niemieckim, angielskim i francuskim m.in. w „Monatshefte für Mathematik und Physik”, „Notre Dame Journal of Formal Logic”, „Journal of Symbolic Logic”, „Introduction to Mathematical Logic”, „Annales Scientifiques de l’Université de Jassy”, „Mathematische Annalen”.

Po wybuchu drugiej wojny światowej ślad po dr Wajsbergu urywa się. Z potwierdzonych informacji wynika, że jej nie przeżył. Jednak gdzie i w jakich okolicznościach zginął nie wiadomo.

Żadnych dokumentów na temat Wajsberga nie ma również Żydowski Instytut Historyczny w Warszawie.

Być może szansą na odnalezienie śladu po tym mało znanym obywatelu Łomży będą poszukiwania w archiwach Rosji¹.

Do opracowania wykorzystano:

¹ Spis dorobku naukowego dr M. Wajsberga.

² Tekst jednej z prac napisanych w Łomży w 1934 r. pt. Untersuchungen über Unabhängigkeitsbeweise nach der Matrizenmethode, Wiadomości Matematyczne, t. 41 (1936), str. 33-70.

Opracował: Andrzej Rostół
(Łomża)